

РЕЦЕНЗІЇDOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-75-19>**Дудок Роман Іванович**

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензія

на монографію кандидата філологічних наук, доцента кафедри прикладної лінгвістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Макарук Лариси Леонідівни

(Мультимодальність сучасної англomовної мас-медійної писемної комунікації [текст] : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 424 с.)

Рецензовану монографію присвячено ґрунтовному й поліаспектному дослідженню мас-медійної писемної інтеракції. У сучасних розвідках дослідженню мультимодальності приділено недостатньо уваги, що й зумовлює актуальність обраної проблематики. У розвідці Макарук Л. Л. запропоновано цілком інноваційні підходи до дослідження означеного явища, що, відповідно, забезпечує цій роботі наукову новизну. Зосереджено увагу на тому, що диференційною ознакою англomовної писемної комунікації є поліресурсний симбіоз. Монографія складається з п'яти розділів, кожен із яких покликаний показати стан певного аспекту проблеми й висвітлити бачення авторки, яке, до речі, у цій праці підлягає комплексному обґрунтуванню.

Авторка докладно висвітлює особливості функціонування невербальних та паралінгвальних засобів, описує їхні особливості та роль у спілкуванні. Макарук Л. Л. вдалося простежити взаємозв'язок і взаємозалежність кількох ресурсів, що належать до різних систем та виявити їх семіотичне навантаження й комунікативно-прагматичну спрямованість. У монографії також висвітлено специфіку немовних засобів, показано їх новий статус та широкий спектр можливостей як конструктивів, що володіють неабияким потенціалом, й здатні бути як змістотворчими, так і структуротворчими елементами з поліаспектною семантикою. Макарук Л. Л. покроково обґрунтовує особливості одиниць немовної природи, які, як і вербальні, можуть бути контекстуально залежними полісемантичними компонентами, виконуючи при цьому різну роль. На особливу увагу заслуговує й те, що Лариса Леонідівна окреслює категорійно-понятійний апарат й вектори аналізу кількох лінгвістично споріднених напрямів досліджень, надаючи мультимодальній лінгвістиці особливого статусу. І ми цілком поділяємо цей дослідницький кут зору. У роботі схарактеризовано графо-морфологічні, синтаксичні й контекстуальні можливості невербальних складників писемного мовлення. Монографія Макарук Л. Л. на високому теоретико-методологічному рівні висвітлює функціонування спектра засобів немовної природи та їх специфіку. Авторка також пропонує власну типологію немовних ресурсів, здійснену на основі мас-медійного дискурсу. Дослідниця обґрунтовує особливості мультимодальної грамотності у цифровому столітті.

У першому розділі окреслено теоретико-методологічні засади дослідження. Увагу зосереджено на специфіці реклами. Висвітлено специфіку невербальних та паравербальних засобів в еволюційному вимірі. Обґрунтовано ключові тенденції до трактування поняття *мультимодальність*. На особливу увагу заслуговує те, що авторка наголошує на власному розумінні цього терміна й докладно висвітлює власне бачення порушеної проблеми.

У другому розділі здійснено порівняльний аналіз кількох суміжних лінгвістичних сфер: графічної лінгвістики, візуальної лінгвістики, паралінгвістики та мультимодальної лінгвістики. Макарук Л. Л. висловлює власні міркування щодо спільних та відмінних

параметрів аналізу цих сфер й зосереджує увагу на їх диференційних ознаках. Дослідниця чітко розмежовує категорійно-поняттєвий апарат цих галузей і виводить на цілком новий щабель розвитку новітню сферу мовознавчих досліджень – мультимодальну лінгвістику.

У третьому розділі авторка пропонує типологію невербальних і паралінгвальних ресурсів і докладно аналізує їх специфіку, керуючись наявним матеріалом дослідження. Ураховуючи корпус ілюстративного матеріалу й визначені певні критерії, Макарук Л. Л. виокремлює: *сегментацію тексту та інші спецефекти; шрифт та колір; непіктографічні та нефотографічні ресурси; іконічні елементи (зображення); інфографіку.*

На основі обраного ілюстративного матеріалу мас-медійні тексти диференційовано на кілька груп (*мультимодальні графічні та мультимодальні графічно-візуальні*), і, відповідно, підгруп. До *мультимодальних графічних* належать *вербально-ідеографічні, вербально-діакритичні, вербально-символьні, вербально-типографічні*. *Мультимодальні графічно-візуальні* поділено на *вербально-візуальні та вербально-інфографічні*. *Вербально-візуальні* охоплюють *вербально-іконічні, вербально-ілюстративні, вербально-фотографічні, вербально-піктографічні, вербально-символічні, вербально-картографічні*. *Вербально-інфографічні* підлягають поділу на *вербально-графічні, вербально-діаграмні, вербально-схематичні, вербально-табличні*.

Чи не вперше у фокусі уваги цієї лінгвістичної розвідки перебуває інфографіка. Макарук Л. Л. пропонує кілька типів сполучуваності інфографічних ресурсів із вербальними складниками: вербальний текст, що має класичне лінійне розміщення на сторінці або поділ на кілька стовпців, що супроводжує діаграма (кругова, лінійна, гістограма тощо), схема, таблиця чи карта, що унаочнює частину викладеного матеріалу вербальним способом (посилання у тексті на інфографіку можуть як бути, так і не бути); ключове смислове навантаження припадає чи на інфографіку, чи на вербальний текст, не виключене й використання інших ілюстративних компонентів, які додатково розкривають зміст тексту або унаочнюють вербальну частину; діаграмна інфографіка з використанням графічних спецефектів (закреслень, підкреслень, виправлень тощо), вербальна та невербальна частини якої відображені в однаковій мірі; інфографіка, головна канва якої візуальна, з використанням додаткових графічних репрезентант, наприклад, схем; симбіоз інфографічних ресурсів та додаткових графічних компонентів (рисок, фігур, подібних до прямокутника, зображення тощо); пірамідальні діаграми (виступають основною канвою), комбіновані з вербальним текстом; гетерогенний поліграфічний синтез інфографічних семіотичних ресурсів та інших додаткових графічних компонентів.

Простежуючи функціонування вербальних, невербальних та паралінгвальних компонентів на різних рівнях, авторка доводить їх, здавалось би, неможливі можливості. Аналізуючи графо-морфологічний та синтаксичний рівні, Макарук Л. Л. ідентифіковує такі комбінації: *літери й піктограма; літери й знаки пунктуації; літери й цифра; літери та візуальний складник; літери й математичні символи; літери й будь-які інші знаки або символи, що не перераховані вище; трансформація літери з додаванням допоміжних компонентів або видозміна літер шрифтами* тощо.

На синтаксичному рівні наявні конструкції поділено на кілька груп: *мультимодальні синтаксичні конструкції на основі вербального модусу, мультимодальні синтаксичні конструкції на основі невербального модусу (модусів), мультимодальні синтаксичні конструкції на основі вербального модусу з використанням спецефектів, що здатні трансформувати семантику, мультимодальні синтаксичні конструкції на основі кількох невербальних модусів (без жодного вербального складника)*. Крім цього, у роботі запропоновано кілька стратегій і тактик репрезентації текстового матеріалу. Серед процесів, які є найбільш характерними для англомовних мас-медіа, виокремлено *паренсесис, квотацію, інверсію, дефіксацію, шрифтову гру, злиття, виправлення, вставки*. Крім цього,

зафіксовано низку інноваційних процесів, які емотивно забарвлюють текст: мультимодальну метафору, метонімію, метафтонімію тощо.

Вагомим здобутком авторки є те, що у вітчизняних студіях немає праць, у яких були б докладно висвітлені порушені проблеми. Її авторка пропонує цілком інноваційні підходи до дослідження комбінованих писемних анклавів. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання в навчальній та навчально-методичній роботі під час викладання нормативних та вибіркових курсів. Результати дослідження можуть бути використані при укладанні підручників та навчальних посібників, словників, глосаріїв, довідників. Рецензована монографія відповідає вимогам до написання такого виду наукових праць. Виклад матеріалу чітко структурований й має виправдану логіку представлення.

Висловимо також певні зауваження дискусійного характеру, які не применшують здобутків авторки цієї роботи. У роботі Макарук Л. Л. використовує два терміни на позначення немовних ресурсів: невербальні та паравербальні. Суперечливим є питання щодо доцільності їхнього розмежування, оскільки у переважній більшості лінгвістичних студій вони синонімічні. Подекуди, текст видається надто перенасиченим певними науковими категоріями та поняттями; окремі з них мають надто деталізований виклад.

Вважаємо, що монографію Макарук Лариси Леонідівни можна вважати новим словом у мультимодальній лінгвістиці, і тим самим вона становить значний інтерес для широкого кола фахівців.

(Матеріал надійшов до редакції 5.02.19. Прийнято до друку 20.02.19)

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-75-20>

Швачко Світлана Олексіївна

доктор філологічних наук, професор, професор кафедри германської філології
Сумського державного університету

Рецензія

на монографію доцента кафедри теорії та практики перекладу факультета іноземної філології
Запорізького національного університета Шевченка Олександра Івановича «Телеологічні
основи смислоутворення в англomовному публіцистичному дискурсі»
(Шевченко О. І. Телеологічні основи смислоутворення в англomовному публіцистичному
дискурсі : [монографія]. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2016. 310 с.)

Мовленнєва діяльність людини – це одвічний пошук відповіді на питання “Чому?”, котре втілює намагання мовця дійти до глибинної причинно-цільової змістової сутності висловлень – до їхнього “фінального” (телеологічного) смислу. Цивілізована людина осмислює свою діяльність не лише з точки зору утилітарності, практичної доцільності, егоцентричної користі. HOMO SAPIENS, згідно з постулатами моральної телеології, має узгоджувати засоби реалізації своєї мети з потребою виконувати моральні канони задля забезпечення подальшого існування. Динаміка змін у сучасній дійсності, зокрема у лінгвістично релевантних сферах етики і моралі, зумовлюють нагальність подальшого і поглибленого наукового осмислення цих надзвичайно важливих для мовленнєвої комунікації аспектів життєдіяльності. У цьому зв'язку виникає потреба у переосмисленні методологічних принципів сучасних мовознавчих студій з огляду на фундаментальні світоглядні зрушення, спричинені новітніми досягненнями у пізнанні природи життєдіяльності загалом і комунікативної взаємодії, зокрема. Саме цей аспект телеологічності є пріоритетним для рецензованої наукової монографії О. І. Шевченка «Телеологічні основи смислоутворення в англomовному публіцистичному дискурсі».